

Aleksandra DEKAŃSKA-KIELAR

Uniwersytet Łódzki

UWARUNKOWANIA UPRAWIANIA WSPINACZKI NA SZTUCZNYCH ŚCIANKACH W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

1. Wstęp

Od pewnego czasu w Polsce zaobserwować można wzrost zainteresowania uprawianiem wspinaczki, definiowanej jako „pokonywanie trudnego terenu górskiego z wykorzystaniem jego naturalnej rzeźby lub za pomocą sztucznych ułatwień, często z użyciem specjalistycznego sprzętu wspinaczkowego” (KIEŁKOWSKA 2003). Takie rozumienie wspinaczki, której uprawianie wymaga umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem i odpowiedniego przygotowania psychofizycznego pozwala zaklasyfikować ją jako formę turystyki kwalifikowanej (DURYDIWKA 2006, MERSKI, WARECKA, 2009, LIJEWSKI, MIKUŁOWSKI, WYRZYKOWSKI 2008).

Wzrastającej popularności wspinaczki towarzyszy rozwój infrastruktury wspinaczkowej w postaci sztucznych ścianek wspinaczkowych, stanowiących alternatywę dla walorów naturalnych. Wspinaczka na sztucznych panelach wspinaczkowych określana jest mianem wspinaczki halowej (KIEŁKOWSKA 2003). W tej formie rekreacji chętnie biorą udział zarówno doświadczeni wspinacze, jak i osoby początkujące. Ogromnym atutem sztucznych

ścianek jest to, że umożliwiają uprawianie wspinaczki przez cały rok, również w sezonie zimowym.

Pierwsze próby korzystania ze sztucznych obiektów wspinaczkowych sięgają początków XX w. Za prekursora tego rodzaju wspinaczki uznaje się Amerykanina, Olivera Perrye'go Smitha, który wykorzystywał w celach treningowych podmurówkę swojego ranczo. W latach 60. minionego stulecia w Wielkiej Brytanii powstała pierwsza sztuczna ściana wspinaczkowa. Jej twórcą był Don Robinson, który przystosował do potrzeb wspinaczy część korytarza w Uniwersytecie w Leeds. W ścianach wykuto dziury i wmurowano naturalne kamienie. Milowym krokiem dla rozwoju sztucznych paneli było opracowanie w 1983 r. przez Francois Savignego technologii produkcji sztucznych chwytów, będących mieszanką żywicy epoksydowej i piasku szklarskiego. Od tego czasu budowanie sztucznych ścian stało się szybko rozwijającym i intratnym interesem (KUŚKA, SAS-NOWOSIELSKI 1998).

W Polsce pierwsza ścianka wspinaczkowa powstała w latach 80. XX w. Wykorzystano w tym celu 20-metrowy szyb nieczynnej windy w budynku należącym do Klubu Wysokogórskiego z Gliwic. Obecnie liczba ścianek szacowana jest na 450–500 obiektów i wciąż rośnie. Sztuczne panele instalowane są w szkołach, przedszkolach, parkach zabaw, centrach handlowych, miejskich ośrodkach sportu i rekreacji, klubach fitness itp.

Zainteresowanie uprawianiem wspinaczki można zauważyć również wśród mieszkańców województwa łódzkiego, o czym świadczy działalność trzech klubów wysokogórskich i funkcjonowanie sztucznych obiektów wspinaczkowych.

Przedstawione badania miały na celu przeanalizowanie stanu i wykorzystania istniejących w województwie łódzkim paneli wspinaczkowych, a także scharakteryzowanie osób z nich korzystających.

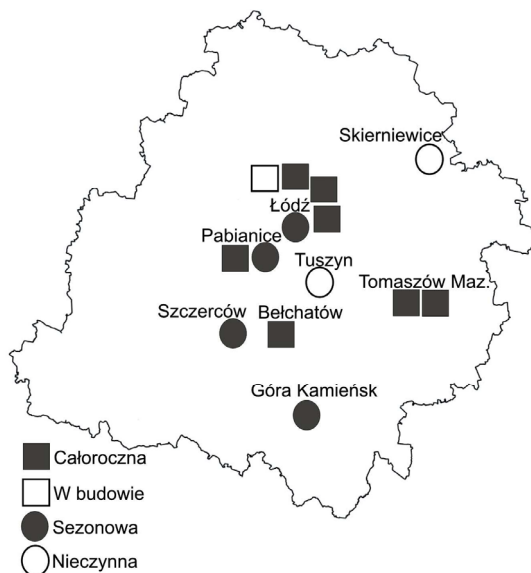
2. Stan i wykorzystanie istniejących w województwie łódzkim obiektów wspinaczkowych

W województwie łódzkim istnieje 13 sztucznych paneli wspinaczkowych¹ (rys. 1). Poszczególne takie obiekty oddawano do użytku w latach 1992–2009.

¹ Stan z 01.12.2012 r. Podczas inwentaryzacji uwzględniono obiekty, z których korzystanie jest nadzorowane przez przeszkolony personel.

Pierwszy panel powstał w Łodzi na potrzeby Akademickiego Klubu Górskiego. Okres obfitujący w największą liczbę oddanych do użytku ścianek wspinaczkowych przypada na lata 2005–2009. W połowie 2013 r. w Łodzi planowane jest oddanie kolejnego obiektu – Spot Bouldercafe.

Obecnie dwie spośród wszystkich ścianek (w Skierniewicach i Tuszynie) nie są udostępnione do użytku ze względu na brak aktualizacji atestu. Ścianka wspinaczkowa przy I LO w Pabianicach służy wyłącznie uczniom liceum, osoby postronne nie mają możliwości korzystania z niej. Większość ścianek wspinaczkowych jest umiejscowiona wewnątrz budynków, jedynie trzy są urządzone na zewnątrz – ścianki w Tuszynie, Szczercowie i na Górze Kamieńsk.



Rys. 1. Rozmieszczenie ścianek wspinaczkowych w województwie łódzkim (2011 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań terenowych

Największym obiektem wspinaczkowym jest łódzka Stratosfera, zarówno pod względem wysokości, powierzchni użytkowej, jak i liczby stanowisk. Rozmiary pozostałych paneli są zbliżone (tab. 1). Z przeprowadzonej analizy wynika, że obiektami wspinaczkowymi zarządzają różne podmioty, m.in. urzędy gmin, szkoły, ośrodki sportu i rekreacji, domy kultury, organizacje społeczne, firmy, ale także osoby prywatne.

Tabela 1. Charakterystyka paneli wspinaczkowych zlokalizowanych w województwie łódzkim w 2011 r.

Miejscowość	Nazwa/ lokalizacja	Wysokość w m	Powierzchnia użytkowa w m ²	Liczba stanowisk	Rodzaj panelu/uwagi
Łódź	Stratosfera	10,0	500	40	panel wewnętrzny
Łódź	Akademicki Klub Górski	6,6	200	6	panel wewnętrzny
Łódź	Intersport	8,3	70	6	panel wewnętrzny
Łódź	Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych	8,0	70	6	panel wewnętrzny
Bełchatów	Hala Energia	8,0	95	6	panel wewnętrzny
Tomaszów Mazowiecki	Miejski Dom Kultury	7,0	70	4	panel wewnętrzny
Tomaszów Mazowiecki	Ośrodek Szkolno- -Wychowawczy	6,0	60	9	panel wewnętrzny
Szczerców	Kompleks Sportowo- -Rekreacyjny	7,5	65	5	panel zewewnętrzny
Góra Kamieńsk	Ośrodek Sportu i Rekreacji „Góra Kamieńsk”	7,5	75	8	panel zewewnętrzny
Tuszyn	Miejski Ośrodek Kultury	7,0	60	4	nieczynny – brak atestu
Skierniewice	Ośrodek Sportu i Rekreacji	7,5	65	5	nieczynny – brak atestu
Pabianice	I Liceum Ogólnokształcące	6,5	60	6	zamknięty dla osób postronnych
Pabianice	Hala Powiatowa	6,6	50	6	panel wewnętrzny

Źródło: opracowanie własne na podstawie kart inwentaryzacyjnych.

Dla trzech ścianek – w Bełchatowie, Łodzi i Tomaszowie udało się pozyskać dane dotyczące liczby korzystających z nich osób w poszczególnych miesiącach 2011 r. (tab. 2). We wszystkich przypadkach można zauważyć znaczny spadek liczby użytkowników w miesiącach letnich. Intuicyjnie można wnioskować, że w tym czasie wyjeżdżają oni w teren wspinać się na skałach.

Tabela 2. Użytkowanie sztucznych ścianek wspinaczkowych w województwie łódzkim według miesięcy w 2011 r.

Lokalizacja ścianki/ nazwa	Miesiące											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Łódź –Stratosfera	24 82	2 430	2 998	1 860	1 348	1 866	1 565	1 853	1 935	2 188	2 331	2 501
Bełchatów	104	96	98	105	94	64	62	29	79	109	111	125
Tomaszów Mazowiecki	87	79	73	81	68	60	52	48	72	79	82	81

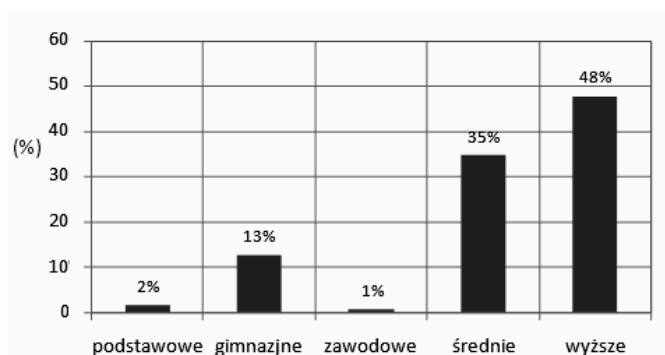
Źródło: opracowanie własne na podstawie kart inwentaryzacyjnych.

3. Charakterystyka osób korzystających ze ścianek wspinaczkowych

Badania wśród osób korzystających ze ścianek wspinaczkowych (które miały charakter pilotażowy) przeprowadzono metodą dostępnościową od 1 lipca do 10 września 2012 r. Odbłyły się na terenie sztucznych obiektów wspinaczkowych w Bełchatowie, Łodzi, Tomaszowie Mazowieckim, Szczercowie i na Górze Kamieńsk. Badaniami objęto 201 użytkowników, wśród których przeważali mężczyźni, stanowiąc 69% ogółu respondentów. Analiza struktury wieku ukazała przewagę osób w wieku 25–39 lat (65%), na drugim miejscu znalazły się osoby w wieku 15–24 lat (32%). Najslabiej reprezentowana była grupa wiekowa 40–54 lata (3%), a nie odnotowano w ogóle 55-latków i starszych. Tak małą liczbę użytkowników reprezentującą starsze przedziały wiekowe można tłumaczyć tym, że osoby młode chętniej niż ludzie starsi podejmują formy aktywności wymagające dobrej kondycji psychofizycznej.

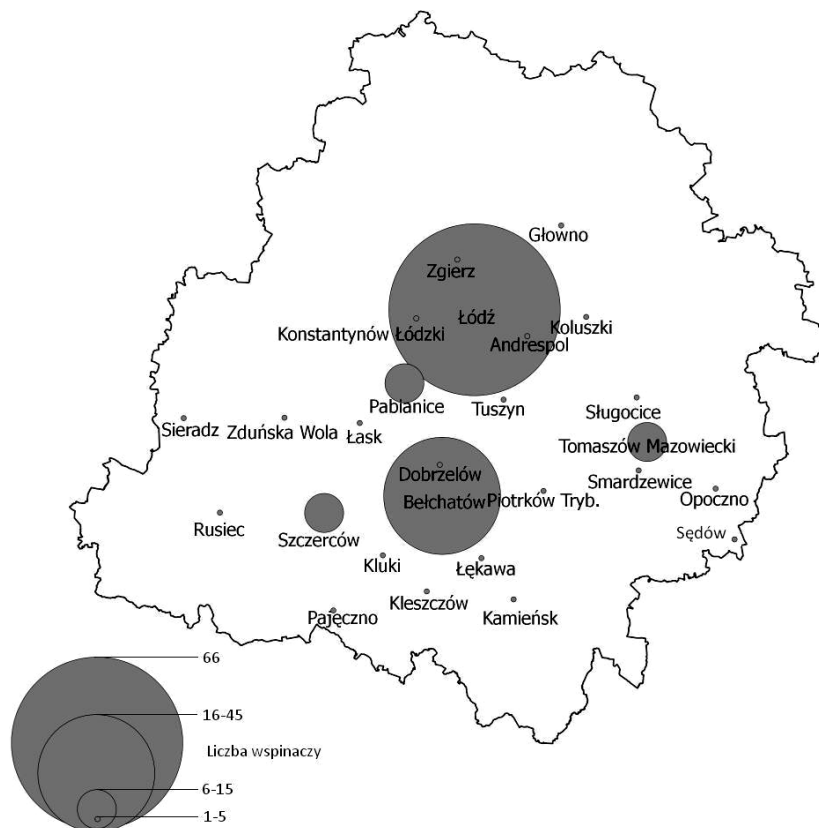
Wśród ankietowanych dominowały osoby z wykształceniem wyższym (48%) i średnim (35%), a z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym stanowiły odpowiednio 2% i 13%. Tylko 1% respondentów miało wykształcenie zawodowe (rys. 2). Powyższe dane mogą świadczyć o tym, że ze sztucznych paneli wspinaczkowych korzystają przede wszystkim osoby dobrze wykształcone.

Struktura wieku i wykształcenia znajduje odzwierciedlenie w statusie zawodowym. Osoby pracujące stanowiły 62% ogółu, status ucznia/studenta miało 37% badanych, a pozostali (2%) to bezrobotni. Wśród respondentów nie było rencistów/emerytów.



Rys. 2. Struktura wykształcenia respondentów (n = 201) korzystających z paneli wspinaczkowych województwa łódzkiego w 2011 r.

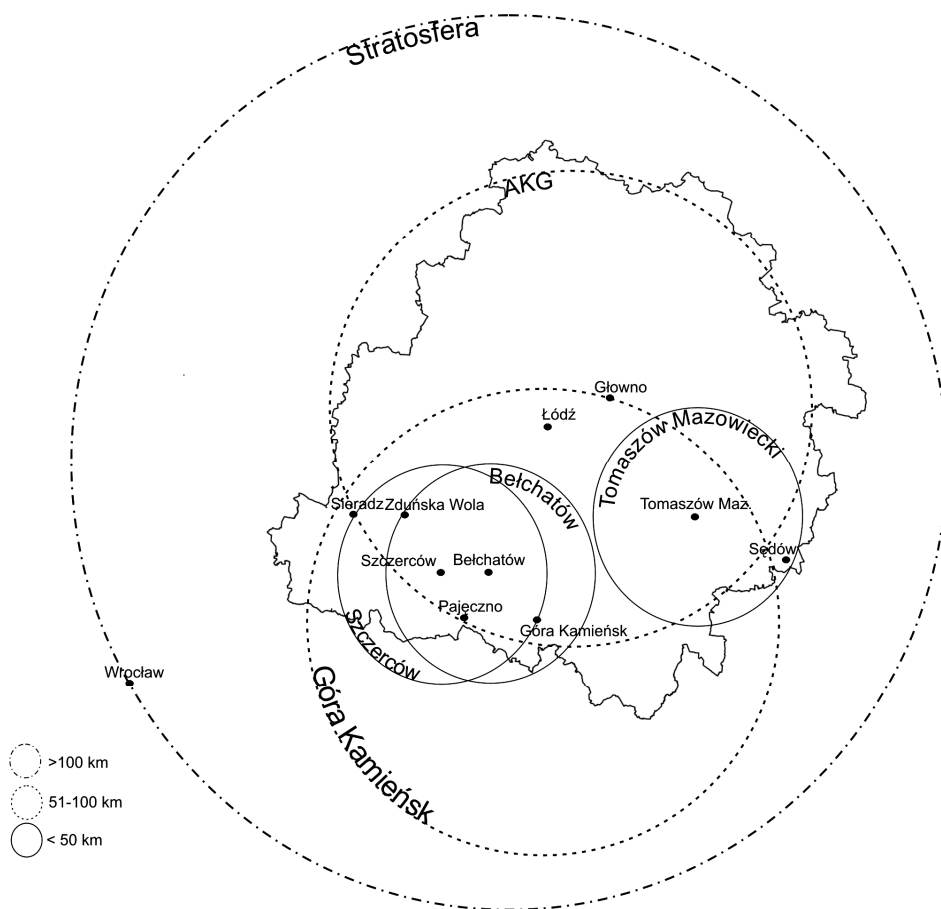
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych



Rys. 3. Miejsce zamieszkania respondentów-wspinaczy – województwo łódzkie (2011 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Zdecydowana większość ankietowanych to mieszkańcy województwa łódzkiego. Pochodzili głównie z miejscowości, w których zlokalizowane są ścianki, bądź też znajdujących się w niewielkiej odległości od nich (rys. 3). Najwięcej osób było mieszkańcami Łodzi (42%), następnie Bełchatowa (22%) i Tomaszowa Mazowieckiego (11%).



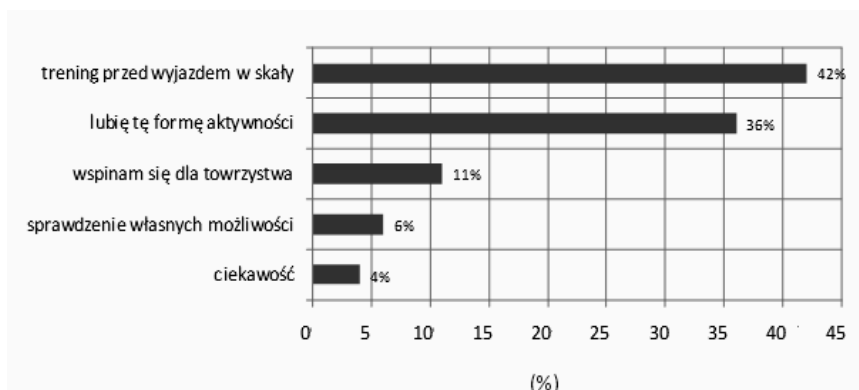
Rys. 4. Maksymalna odległość miejsca zamieszkania użytkowników paneli wspinaczkowych województwa łódzkiego w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W przypadku obiektów wspinaczkowych w Bełchatowie, Szczercowie i Tomaszowie Mazowieckim odległość miejsca zamieszkania respondentów

od nich wynosiła maksymalnie 50 km. Dla ścianek AKG i na Górze Kamięńsk odległość wzrastała do 100 km. Największym zasięgiem przestrzennym (powyżej 100 km) odznaczyła się łódzka Stratosfera, gdzie wśród użytkowników tego panelu byli też mieszkańcy województw dolnośląskiego, mazowieckiego i opolskiego (rys. 4).

Jako główne powody korzystania ze ścianek wspinaczkowych respondenci wskazywali trening przed wyjazdem w teren na skały (42%) i to, że lubią tę formę aktywności (36%). Te odpowiedzi zaznaczały przede wszystkim osoby, które wspinają się od dłuższego czasu. Natomiast ankietowani, którzy po raz pierwszy korzystali ze sztucznych paneli odpowiadali, że „wspinają się dla towarzystwa” (11%), chcą „sprawdzić własne możliwości” (6%) lub też robią to „z ciekawości” (4%) (rys. 5).

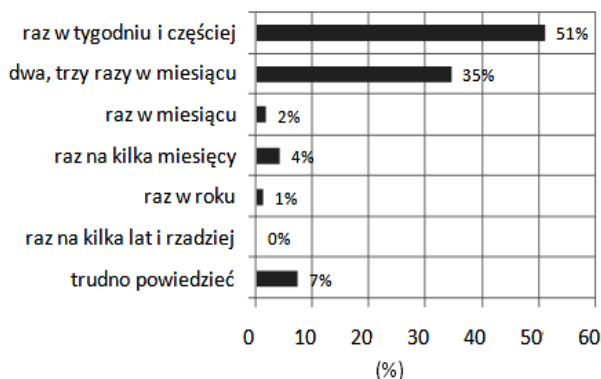


Rys. 5. Motywy korzystania ze ścianek wspinaczkowych w województwie łódzkim w 2011 r. (n = 201)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Większość ankietowanych korzystała ze sztucznych paneli wspinaczkowych po raz kolejny (82%). Chęć ponownego korzystania z tego typu obiektów zadeklarowało 98% ogółu. Biorąc natomiast pod uwagę tylko osoby, które korzystały ze ścianki po raz pierwszy, taką deklarację złożyło 89% (n = 36). Świadczy to o tym, że wspinaczka jest formą aktywności, do której chętnie się powraca, co dobrze rokuje powstawaniu nowych obiektów.

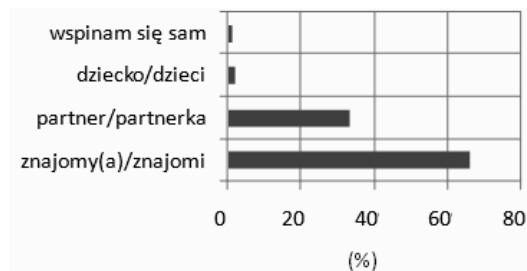
Ponad połowa respondentów korzysta ze ścianki wspinaczkowej raz w tygodniu i częściej (rys. 6). Tak dużą częstotliwość deklarowały osoby, dla których korzystanie z tego typu obiektów jest formą treningu przed wyjazdem w teren na skały.



Rys. 6. Częstotliwość korzystania ze sztucznej ścianki wspinaczkowej w województwie łódzkim w 2011 r. (n = 165)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Zdecydowanej większości ankietowanych podczas korzystania ze ścianek wspinaczkowych ktoś towarzyszył. Byli to znajomy(a)/znajomi (66%), partner/partnerka (33%) lub dziecko/dzieci (2%). Jedynie 1% respondentów wspina się sama (rys. 7). Wpływa z tego wniosek, że wspinaczka jest formą aktywności opartą w dużej mierze na działaniu w zespole. Jest więc dyscypliną, która uczy współpracy z innymi, odpowiedzialności za partnera i służy budowaniu wzajemnych relacji.



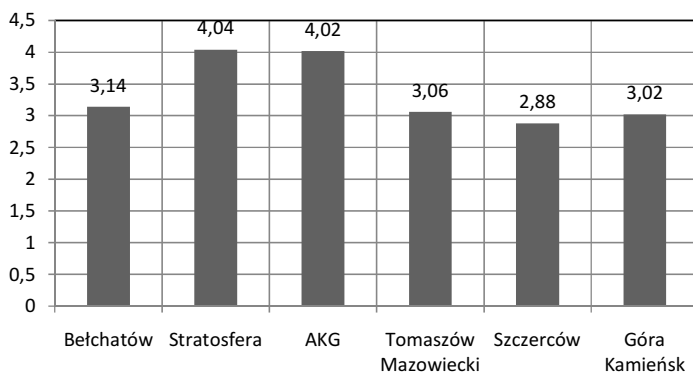
Rys. 7. Osoby towarzyszące respondentom podczas korzystania ze ścianki wspinaczkowej w województwie łódzkim w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Ankietowanych poproszono o ocenę wybranych elementów/parametrów techniczno-użytkowych ścianek, z których korzystali (tab. 3). Najlepiej ocenionymi kategoriami w przypadku wszystkich paneli był poziom przy-

gotowania personelu do ich obsługi i stan przyrządów asekuracyjnych. Oceny pozostałych parametrów dla poszczególnych obiektów wspinaczkowych były różne. Wielkość powierzchni użytkowej i różnorodność form wspinaczkowych zostały wysoko ocenione przez użytkowników łódzkiej Stratosfery i ścianki AKG. Nieco gorzej wypadły pod tym względem pozostałe panele: w Bełchatowie, Tomaszowie Mazowieckim, Szczercowie i na Górze Kamieńsk.

Biorąc pod uwagę średnią ocenę wyliczoną dla poszczególnych ścianek wspinaczkowych, na pierwsze miejsca wysuwają się Stratosfera (4,04) i AKG (4,02), następne w kolejności są panele w Bełchatowie (3,14), Tomaszowie Mazowieckim (3,06) i na Górze Kamieńsk (3,02). Najgorzej oceniona przez respondentów została ścianka wspinaczkowa w Szczercowie (rys. 8).



Rys. 8. Średnia ocena poszczególnych ścianek wspinaczkowych przez respondentów-wspinaczy w województwie łódzkim w 2011 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Respondentów zapytano też o to, czy korzystają z innych ścianek wspinaczkowych. Taką deklarację złożyło 57% ankietowanych. Najczęściej wskazywanymi były ścianki w Łodzi: Stratosfera i ścianka AKG. Około 33% ankietowanych korzysta ze ścianek w innych województwach – śląskim (Częstochowa, Katowice), mazowieckim (Warszawa), małopolskim (Kraków). Ponad połowa osób biorących udział w badaniu uprawia wspinaczkę na skałach w terenie (58%). Najczęściej wskazywanymi rejonami były: Jura Krakowsko-Częstochowska i Sudety, a najrzadziej Góry Świętokrzyskie i Tatry. Można więc wnioskować, że użytkownicy ścianek wykazują dużą mobilność w uprawianiu wspinaczki.

Blisko $\frac{1}{4}$ respondentów zadeklarowało członkostwo w klubach wysokogórskich, padały dwie nazwy: Łódzki Klub Wysokogórski i Akademicki Klub Górski.

Dane uzyskane w trakcie badań pozwalają dokonać klasyfikacji istniejących obiektów wspinaczkowych:

1. Ze względu na długość funkcjonowania w ciągu roku:
 - a) całoroczne – panele wspinaczkowe są zamontowane wewnątrz budynków, co umożliwia wspinanie się przez cały rok, niezależnie od warunków pogodowych;
 - b) sezonowe – panele wspinaczkowe są umiejscowione na zewnątrz, ich użytkowanie jest ograniczone do miesięcy letnich, gdy warunki pogodowe są sprzyjające.
2. Ze względu na stopień dostępności dla użytkowników:
 - a) ogólnodostępne – korzystać może z nich każdy, kto tylko wyrazi taką chęć;
 - b) środowiskowe – przeznaczone tylko do użytku określonych grup, np. panele zamontowane w szkolnych salach gimnastycznych.
3. Ze względu na odległość miejsca zamieszkania użytkowników:
 - a) lokalne – odległość miejsca zamieszkania użytkowników od ścianki wspinaczkowej jest niewielka, jej zasięg przestrzenny ogranicza się do gmin znajdujących w najbliższym sąsiedztwie;
 - b) regionalne – zasięg przestrzenny wyznaczają granice województwa;
 - c) ponadregionalne – odległość miejsca zamieszkania użytkowników od ścianki wspinaczkowej jest znaczna, przekracza granice województwa.

4. Podsumowanie i wnioski końcowe

Sztuczne ścianki wspinaczkowe w województwie łódzkim cieszą się popularnością zarówno wśród doświadczonych wspinaczy, jak i osób początkujących. Największy okres ich rozwoju przypadła na lata 2005–2009, jednakże wciąż pojawiają się plany oddania do użytku kolejnych obiektów. Większość paneli wspinaczkowych jest umiejscowiona wewnątrz budynków, co umożliwia ich całoroczne użytkowanie. Ściankami wspinaczkowymi charakteryzującymi się najlepszymi parametrami i najbardziej odpowiadającymi pot-

rzebom użytkowników są obiekty w Łodzi – Stratosfera i AKG. Użytkownikami paneli wspinaczkowych są głównie osoby młode. Cechuje je też stosunkowo wysoki poziom wykształcenia. W większości są to mieszkańcy województwa łódzkiego. Deklarowana przez respondentów duża częstotliwość i mobilność w korzystaniu z paneli może sprzyjać funkcjonowaniu istniejących i powstawaniu nowych obiektów.

BIBLIOGRAFIA

- DURYDIWKA M., 2006, *Turystyka aktywna a turystyka kwalifikowana. Dylematy terminologiczne*, [w:] A. Świeca, K. Kałmucki (red.), *Rozwój turystyki aktywnej na Roztoczu – regionie pogranicza*, Kartopol s.c., Lublin.
- KIELKOWSKA M., 2003, *Wielka encyklopedia gór i alpinizmu*, t. 1, *Wprowadzenie*, Stapis, Gliwice.
- KUŚKA A., SAS-NOWOSIELSKI K., 1998, *Sport wspinaczkowy a wysokogórska turystyka kwalifikowana*, [w:] T. Łobożewicz, R. Kogut (red.), *Turystyka aktywna – turystyka kwalifikowana, I ogólnopolska konferencja naukowo-metodyczna, zbiór materiałów pokonferencyjnych*, DrukTur, Warszawa.
- LIJEWSKI T., MIKUŁOWSKI B., WYRZYKOWSKI J., 2008, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa.
- MERSKI J., WARECKA J., 2009, *Turystka kwalifikowana, turystyka aktywna*, Almamer, Warszawa.
- www.monolitsport.com.pl.